

CZU 343.132

**PARTICULARITĂȚILE MĂSURII SPECIALE DE INVESTIGAȚII
– „INVESTIGAȚIA SUB ACOPERIRE”**

Alexandru CICALA,
doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0001-5900-0679

Rezumat

În procesul obținerii informațiilor necesare pentru prevenirea, cercetarea, descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor ce se eschivează de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, ofițerii de investigații fac uz de instrumentele juridice oferite de lege. De-a lungul anilor, unele instrumente au dispărut, altele au fost introduse în lege, însă măsura specială „Investigația sub acoperire” și-a păstrat locul în aria legislației datorită importanței, necesității și actualității de a fi realizată și în zilele noastre.

Investigația sub acoperire reprezintă o măsură specială, realizarea căreia este bazată pe infiltrarea tainică a ofițerului de investigații sau altor persoane selectate de către acesta în grupuri criminale sau în rândurile angajaților unor întreprinderi, de stat sau private, în scopul culegerii datelor și informațiilor ce vor servi pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații.

Cuvinte-cheie: *măsură specială de investigație, investigator sub acoperire, infiltrare, ofițer de investigație, tehnică specială, informație, monitorizare.*

Summary

In the process of obtaining the necessary information for the prevention, research, discovery of crimes, the search for persons who are evading the criminal investigation body or the court, the investigation officers make use of the legal instruments provided by the law. Over the years, some tools have disappeared and others have been introduced into the law, but the special investigative measure „Undercover investigation” has kept its place in the area of legislation due to its importance, necessity and actuality to be carried out even today.

Undercover investigation is a special investigative measure, the achievement of which is based on the secret infiltration of the investigating officer or

other persons selected by him into criminal groups or among the employees of enterprises, whether state or private, in order to collect data and information which will serve to carry out the tasks of the special investigative activity.

Keywords: *special investigative measure, undercover investigator, undercover, investigative officer, special technique, information, monitoring.*

Introducere. Măsurile speciale de investigații reprezintă o parte componentă și un element structural al activității speciale de investigații, realizate de către ofițerii de investigații în baza temeiurilor și cu respectarea condițiilor prevăzute de legislație, în scopul stabilirii informațiilor operative valoroase pentru lupta cu criminalitatea, apărarea drepturilor și libertăților persoanelor, societății și statului.

Sușinăm temeinic opinia autorului autohton Glavan B., că măsurile speciale de investigație au un caracter informativ de căutare și sunt orientate spre obținerea informațiilor despre persoanele care concep, pregătesc sau comit infracțiuni, despre prezența urmelor materiale ale activităților ilegale, despre locul unde se află persoanele care se ascund de urmărirea penală și instanța de judecată, precum și despre persoanele dispărute fără urmă [5, p. 277].

Aceste informații operative obținute în cursul activității speciale de investigații pot fi împărțite în informații care ulterior pot deveni probe în sensul Codului de procedură penală, adică informațiile verificate din punct de vedere al admisibilității, pertinentei și concludenței, și informații care, din anumite considerente, nu pot deveni probe, dar care pot fi folosite ca informații orientative în relevarea și investigarea infracțiunilor, de exemplu pentru pregătirea și efectuarea unei percheziții sau a altei acțiuni de urmărire penală ori măsuri speciale de investigații (art.24 Legea nr.59/2012) [7, p. 10].

În cadrul demersului nostru științific dorim să punctăm asupra conținutului măsurii speciale „Investigația sub acoperire”. Cunoașterea conținutului măsurilor speciale de investigații este fundamentală pentru cunoașterea esenței acestora. Din start, ținem să menționăm că în această lucrare nu ne vom expune viziunile asupra aspectelor tactice de realizare a măsurii speciale prenotate, limitându-ne numai la abordarea legislativă și doctrinară a conținutului ei.

Organizarea și tactica realizării măsurii speciale de investigații, într-o oarecare măsură, sunt determinate de înșiși ofițerii de investigații care le efectuează în funcție de situația creată și de posibilitățile avute la dispoziție (aici ne referim la mijloacele tehnice ce captează informația în mod ascuns, disponibilitatea aparatului confidențial, etc.) Ca regulă ge-

nerală, organizarea și tactica măsurilor speciale de investigații se atribuie la domeniul informațiilor clasificate, prin urmare, aceste probleme sunt analizate în literatura specială secretă și sunt studiate în cadrul cursurilor speciale de pregătire profesională în domeniul investigațiilor speciale.

Metode și materiale aplicate. În procesul elaborării studiului au fost folosite materialul doctrinar, normative, rapoarte de activitate, lucrări științifice din sfera activității speciale de investigație. De asemenea, cercetarea măsurii speciale de investigație a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de studiere științifică ale teoriei dreptului: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, statistică etc.

Totodată, au fost utilizate lucrările savanților autohtoni, informații empirice, precum și opinia angajaților din cadrul subdiviziunilor specializate.

Conținut de bază. Actualmente legislația în vigoare, care reglementează domeniul investigațiilor speciale, nu definește clar măsura specială supusă discuției. Doar în conținutul art.6 al Codului de procedură penală identificăm noțiunea de investigator sub acoperire – persoană oficială care exercită confidențial activitatea specială de investigații, precum și altă persoană care colaborează confidențial cu organele de urmărire penală [3, art.6].

Luând în considerație faptul că această noțiune nu descrie conceptul investigației sub acoperire și pentru a defini în continuare conținutul măsurii speciale investigația sub acoperire este necesar de a apela la viziunile savanților care în lucrările lor științifice au abordat problema în cauză.

Astfel, în viziunea autorilor ruși Vaghin O.A., Isicenko A.P., Șabanov G.H., investigația sub acoperire reprezintă măsura specială de investigații care constă în infiltrarea sub acoperire a angajaților special desemnați în acest scop ori a persoanelor antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete, în mediul criminogen sau la obiectele corespunzătoare, cu scopul obținerii informației despre persoanele, evenimentele, faptele și circumstanțele, ce prezintă interes, influența asupra anumitor persoane, precum și implicarea conspirativă la soluționarea sau contribuirea la soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [15, p. 28].

Colectivul de autori sub redacția profesorului rus Nikoliuk V.V., definesc măsura în cauză ca o modalitate de primire a informației pe calea infiltrării confidențiale a angajaților subdiviziunilor specializate și a persoanelor care participă în mod confidențial, în mediu criminal și în al anumitor grupuri de persoane, în scopul acumulării informațiilor necesare pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [18, p. 64].

O noțiune similară a măsurii o găsim la autorul Zaharțev S.I. care

susține că investigația sub acoperire poate fi realizată prin activități de introducere sub legendă a ofițerilor de investigații și a persoanelor care le acordă sprijin în mod confidențial, în mediul criminal sau obiecte care prezintă interes.

O opinie separată referitor la noțiunea măsurii speciale de investigație discutată, o găsim la autorul rus Bakotin A. S., care consideră că investigația sub acoperire constă în infiltrarea conspirativă (sub legendă) a ofițerului de investigații sau a persoanelor care colaborează cu subdiviziunile specializate în mediul criminal sau la anumite obiecte ce prezintă interes, în scopul primirii unor informații valoroase ce prezintă interes, precum și în scopul exercitării influenței asupra anumitor persoane la luarea de către ele a unor decizii concrete [14, p. 62].

Printre autorii autohtoni, merită atenție definiția expusă de către V. Mîrzac și B. Glavan, în viziunea cărora investigația sub acoperire reprezintă o măsură specială de investigație realizarea căreia este bazată pe infiltrarea conspirată a ofițerului subdiviziunii specializate (sau a confidentului) în structurile criminale sau în rândurile funcționarilor unor organizații, firme, întreprinderi etc., în scopul culegerii datelor și informațiilor despre persoanele, faptele și circumstanțele care prezintă interes din punctul de vedere al activității speciale de investigație, influenței asupra unor persoane, precum și în scopul participării conspirate la alte acțiuni ce țin de soluționarea (sau de crearea condițiilor pentru soluționarea) sarcinilor activității speciale de investigație [12, p. 36].

Totodată, autorul Cicala E. consideră că investigația sub acoperire reprezintă o măsură specială de investigații, aplicată de o formațiune special prevăzută de lege, constând în intrarea sub o identitate conspirată a ofițerului subdiviziunii specializate, în contact cu un grup determinat de indivizi care participă la săvârșirea unei infracțiuni sau menținerea legăturii cu un astfel de grup determinat, față de care există elemente obiective care duc la presupunerea că săvârșește infracțiuni din sfera criminalității organizate ori că este pe cale de a le comite, în scopul culegerii datelor și informațiilor despre persoanele, faptele și circumstanțele care prezintă interes din punct de vedere al activității speciale de investigații, influenței asupra unor persoane, precum și în scopul participării conspirate la alte acțiuni ce țin de soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [2, p. 45-48].

Nu putem omite opinia autorului român Lașcu L. C., care precizează că investigația sub acoperire este considerată o tehnică specială de cercetare, aplicată de o formațiune special prevăzută de lege, constând în intrarea sub o identitate conspirată a unui polițist, în contact cu un grup determinat de indivizi care participă la săvârșirea unei infracțiuni sau

menținerea legăturii cu un astfel de grup nedeterminat, față de care există elemente obiective care duc la presupunerea că săvârșește infracțiuni din sfera criminalității organizate ori că este pe cale de a le comite [8, p. 69].

Doctrina americană distinge între noțiunile de undercover techniques („tehnici sub acoperire”), intelligence techniques („tehnici informative”) și detection techniques („tehnici de identificare”), specifice competențelor polițienești. Tehnicile sub acoperire sunt folosite când o persoană este bănuită de participare la activități infracționale, fără însă a se fi dovedit comiterea vreunei fapte penale, tocmai în vederea descoperirii acelor probe sau mijloace de probă care să conducă la stabilirea implicării acesteia în faptele cercetate. Tehnicile informative sunt folosite când nu există indici de identificare a unui suspect și a circumstanțelor comiterii unei infracțiuni. Aceste metode sunt îndreptate spre culegerea de informații din mediul de relații criminogen, din identificarea unor elemente comune între infracțiunile comise într-o anumită perioadă sau zonă de interes, din analiza modului de operare specific grupurilor de crimă organizată. Tehnicile de identificare sau descoperire a autorului sunt folosite când o infracțiune a fost comisă, dar suspectul nu a fost identificat sau identificarea nu s-a realizat cu precizie [13, p. 62].

În acest sens, conceptul de investigație sub acoperire reprezintă o combinație între tehnicile sub acoperire, tehnicile informative și tehnicile de identificare, fiind o măsură specială (operațiune) complexă și având la bază mai multe metode.

Analizând definițiile prezentate, putem generaliza viziunile autorilor și defini investigația sub acoperire ca măsura specială de investigație care constă în infiltrarea conspirată sub legendă a ofițerilor de investigații sau a persoanelor ce colaborează confidențial, în grupuri criminale, grupuri de persoane sau în instituții indiferent de forma de proprietate ce prezintă interes pentru subdiviziunea specializată în scopul identificării, acumulării și furnizării informațiilor despre persoane, fapte, evenimente, circumstanțe, precum și în scopul influenței asupra anumitor persoane la luarea anumitor decizii.

În legislația Republicii Moldova mai există o măsură analogică, care, deși poartă o altă denumire, după esență nu se deosebește. Astfel, legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate prevede ca măsură specifică de combatere a criminalității organizate încadrarea controlată în grupul sau organizația criminală [10, art.13].

În acest context, potrivit prevederilor legii prenotate, încadrarea controlată în grupul sau organizația criminală constă în introducerea colaboratorilor din subdiviziunile specializate în prevenirea și combaterea crimei organizate sau, după caz, a altor persoane în grupul sau organiza-

ția criminală cu scopul de a influența membrii grupului sau organizației criminale să renunțe la activitatea criminală organizată sau la comiterea anumitor infracțiuni, de a recruta informatori din cadrul grupului sau organizației criminale, de a deteriora structura grupului sau organizației criminale, de a redirecționa activitatea criminală a grupului sau organizației criminale, de a dezinforma membrii grupului sau organizației criminale, precum și de a acumula informații despre componența și structura grupului sau organizației criminale, despre intențiile criminale și crimele comise anterior de grupul sau organizația criminală [10].

Prin studierea acestor două reglementări, putem concluziona că de fapt ele sunt analogice după esența, deosebindu-se numai după denumire și subiectul care le autorizează.

În literatura de specialitate, opinia noastră este împărtășită și de către autorii Gherman M., Blîndu E., Botnari Il., care conchid că încadrarea controlată nu se deosebește esențial de infiltrarea operativă, având în vedere că și în cadrul infiltrării operative pot fi implicate persoane pentru anihilarea sau dezmembrarea grupului criminal, reorientarea activității membrilor lui pentru debusolarea, eșuarea intențiilor criminale, fapt prin care se urmărește un vădit scop de prevenire a infracțiunilor și de anihilarea a grupărilor criminale [5, p. 277].

În altă ordine de idei, susținem cu convingere opinia autorilor Vaghin O.A., Isicenco A.P., Șabanov G.H., conform căreia nu formează componența măsurii speciale de investigații investigația sub acoperire, atragerea la colaborare confidențială a persoanei care deja se află sau activează la obiectul corespunzător, care are contacte sau legătură stabilă, constantă cu persoana care prezintă interes sau care este membru al unei grupări criminale organizate [15, p. 28].

Altfel spus, această măsură specială de investigații reprezintă o acțiune unică finalizată sau un proces specific unitar, o serie de măsuri organizatorice, tactice și de investigare, realizate preponderent prin aplicarea forțelor, mijloacelor și modalităților confidențiale, alegerea cărora este dictată de circumstanțele concrete și sarcinile activității speciale de investigații.

Totodată, susținem cu convingere că investigația sub acoperire se efectuează nu numai pentru acumularea informației, dar și pentru alte scopuri, cum ar fi exercitarea influenței asupra membrilor grupărilor criminale sau a mediului criminogen pentru prevenirea și combaterea activităților infracționale [17, p. 135].

Concomitent, investigația sub acoperire include nu doar procesul de infiltrare al subiectului, pătrundere cu scopul acumulării informațiilor, dar și în calitate de:

- rezultat intermediar sau final în formă de angajare (încadrare) permanentă pe obiectul supus investigației speciale;
 - măsură efectuată pentru obținerea accesului la informațiile, care prezintă interes pentru ofițerul de investigații, crearea condițiilor pentru culegerea informației de către persoană infiltrată;
 - măsură care contribuie la efectuarea măsurilor de căutare și investigare;
 - acțiuni efectuate cu scopul relevării persoanelor ce prezintă interes sub aspectul investigațiilor speciale;
 - acțiune îndreptată la stabilirea contactelor de încredere cu persoanele supuse măsurii speciale de investigații;
 - acțiune de acumulare a informației, efectuarea altor măsuri cu scopul soluționării sarcinilor activității speciale de investigații [12, p. 36].
- La obiectele investigației pot fi atribuite:*
- grupări criminale organizate;
 - unele persoane bănuite în pregătirea sau comiterea infracțiunilor;
 - sectoare locative, teritorii separate cu situație criminogenă dificilă;
 - organizații și întreprinderi unde, conform informațiilor deținute de către subdiviziunile specializate, se practică activitate ilicită sau în cadrul cărora activează structuri criminale;
 - alte întreprinderi, firme, organizații, indiferent de forma de proprietate.

În cazul în care apare necesitatea efectuării de către investigatorul sub acoperire a măsurilor speciale de investigații prevăzute în lit. a) – h) pct.1 alin.(1) al art.132² al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, inclusiv cu aplicarea mijloacelor tehnice prevăzute de legislație, procurorul va sesiza judecătorul de instrucție în vederea emiterii unei încheieri pentru efectuarea măsurii speciale de investigații în care va fi autorizată și utilizarea mijloacelor tehnice inclusiv în încheiere.

Suplimentar dorim să precizăm că, potrivit art.138 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, datele de fapt și informațiile obținute de către investigatorul sub acoperire pot fi folosite în cauza penală în legătură cu persoanele la care se referă ordonanța emisă de procuror. Totodată, datele de fapt și informațiile obținute de investigatorul sub acoperire despre pregătirea sau săvârșirea altor infracțiuni, decât cele pentru care a fost autorizată măsura specială de investigații, se transmit imediat procurorului pentru începerea urmăririi penale [12, p. 36].

Ca subiect al investigației sub acoperire pot fi:

- a) angajați special desemnați în acest scop din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție, Administrației Naționale a Penitenciarelor a Ministe-

rului Justiției [9];

b) colaboratori confidențiali;

c) persoane antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete [1, p. 114].

Măsura în cauză se autorizează de către procuror pe un termen maxim de 30 de zile, cu posibilitatea de prelungire a autorizației de până la 6 luni; în cazul acestei măsuri speciale, legiuitorul a admis derogarea de la regula de bază, și anume depășirea acestui termen de 6 luni până la realizarea misiunii concrete. Această măsură specială poate fi realizată atât în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia în cadrul unui dosar special format și înregistrat.

După cum am precizat, investigația sub acoperire se autorizează de către procuror în baza unei autorizații care trebuie să includă în mod obligatoriu următoarele date:

- data, locul întocmirii;
- numele, prenumele și calitatea persoanei ca o întocmește;
- obiectul acțiunii și temeiul legal al acestuia;
- perioada pentru care a fost autorizată măsura specială de investigație;
- motivarea;
- identitatea atribuită investigatorului sub acoperire, precum și activitățile pe care aceasta le va desfășura;
- persoana sau persoanele supuse măsurii speciale de investigație ori datele de identitate ale acestora, dacă sunt cunoscute;
- semnătura celui care a întocmit-o.

Totodată, investigatorul sub acoperire efectuează măsura specială de investigații pe durata perioadei determinate în ordonanța procurorului. În procesul realizării investigației, investigatorului sub acoperire i se interzice să provoace comiterea infracțiunilor.

În caz de apariție a necesității autoritățile publice pot folosi sau pot pune la dispoziția investigatorului sub acoperire orice înscrisuri sau obiecte necesare pentru efectuarea măsurii speciale de investigații autorizate. Persoana care folosește sau pune la dispoziție înscrisurile sau obiectele nu poartă răspundere pentru aceasta [3, art.6].

Toate rezultatele obținute de către investigatorul sub acoperire, în totalitate, sunt puse la dispoziția procurorului care a autorizat măsura specială de investigații.

Investigatorii sub acoperire pot fi audiați ca martori în cadrul procesului penal. Pentru motive întemeiate, investigatorul sub acoperire poate fi audiat în condițiile Legii cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Rezultatele măsurii speciale de investigație sunt consemnate într-un proces verbal întocmit de către ofițerul de investigații care a realizat măsura în cauză. În cazul în care, de către investigatorul sub acoperire au fost folosite dispozitive tehnice pentru obținerea fotografiilor ori a înregistrărilor audio sau video (cu permisiunea judecătorului), ofițerul de investigații în procesul de întocmire a procesului-verbal, obligatoriu va indica și informația privind fotografierea, filmarea, înregistrarea audio/video, utilizarea altor mijloace tehnice autorizate, condițiile și modalitățile de aplicare a acestora, obiectele pentru care au fost aplicate aceste mijloace, precum și rezultatele obținute [11, p. 77].

Concluzii: În urma realizării demersului nostru științific am constatat anumite cerințe și măsuri de protecție ce sunt impuse investigatorului sub acoperire:

- Își desfășoară activitatea în conformitate cu scopurile și sarcinile indicate în ordonanța procurorului;
- Efectuează măsurile speciale de investigații autorizate în funcție de situația creată și conform convingerii personale;
- Identitatea investigatorului sub acoperire este cunoscută numai procurorului și poate fi dezvăluită numai cu acordul scris al primului și în conformitate cu Legea cu privire la secretul de stat;
- În cazul în care există un pericol real pentru viața și sănătatea investigatorului sub acoperire, precum și în cazurile descoperirii identității acestuia, procurorul îl retrage imediat din misiunea sub acoperire;
- În cazul în care există date veridice că investigatorul sub acoperire a depășit limitele autorizate, fapt care a prejudiciat sau poate prejudicia realizarea scopurilor măsurilor speciale de investigații, precum și în cazul în care el a comis încălcări grave ale legii sau a comis o infracțiune, activitatea acestuia este întreruptă imediat de către procuror;
- În caz de necesitate, investigatorul sub acoperire poate fi înlocuit, cu sau fără întreruperea activității.

Referințe bibliografice:

1. Cicala Al. Activitatea specială de investigații. Reprezentări schematice și definiții. Ed. Departamentul editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”. 154 p.

2. Cicala E. Conceptul măsurii speciale - investigația sub acoperire, În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr.1, 2020, p. 45-48.

3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.319-324. În vigoare din 12 iunie 2003.

4. Didâc V., Căpățici M., Cușnir V., Moraru V. Tactica crimina-

listică. Activitatea operative de investigații. Chișinău: ELAN POLIGRAF S.R.L., 2009, 344 p.

5. Gherman M., Blîndu E., Botnari Il. Temeiurile și condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații. Departamentul editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2023, 189 p.

6. Glavan B. Activitate specială de investigații și procesul penal: aspecte comune și delimitări. Ed. Print- Caro. Chișinău, 2022, 475 p.

7. Glavan B., Cicala Al. Activitatea specială de investigații. Sisteme informaționale. Departamentul editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2022, 92 p.

8. Lașcu L.C. Investigatorul acoperit. Revista de Drept Penal, nr.3/2002, p. 69.

9. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație.

10. Legea nr. 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.

11. Mîrzac V., Glavan B. Note privind activitatea specială de investigații. Academia „Ștefan cel Mare”. 86 p.

12. Mîrzac V., Glavan B. Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigație. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI. 152 p.

13. Roman D. Activitatea specială de investigații și alte activități informative. Note de curs. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Dep. Drept Procedural. Chișinău: CEP USM, 2019. 203 p.

14. Бакотин А.С. Оперативно-розыскная деятельность, Учебное пособие, Москва РИОР 2009. 140 с.

15. Вагин О.А., Исиченко А.П., Шабанов Г.Х. Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва, 2006. 119 с.

16. Захарцев С.И., Оперативно-розыскные мероприятия, Санкт-Петербург. 2004. 259 с.

17. Николук В.В. Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности»: научно-практический комментарий, 4-е изд., переработанное и дополненное. Москва, 2002. с. 64.